

ดร.วัชรวิญญู กิรติคุตโรจน์

Harvard Asia Academy

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปอเมริกา

ตามแนวหลักธรรม “อริยสัจ 4” และ “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

“อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ”

“ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ทวีปอเมริกาเป็นดินแดนแห่งโอกาสและเสรีภาพ ผู้คนจากทุกมุมโลกได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานและแสวงหาชีวิตใหม่ในดินแดนแห่งนี้ พร้อมกับนำความเชื่อและศาสนาของตนเองติดตัวมาด้วย พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ทวีปอเมริกาผ่านการอพยพของชาวเอเชีย และได้เติบโตอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในทวีปนี้

หลักธรรมที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” สอดคล้องกับอุดมการณ์แห่งความเป็นอิสระและการพึ่งพาตนเองที่เป็นรากฐานของสังคมอเมริกัน พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์เป็นนายของตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติภายนอก หากแต่พัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8

ภาพ AI แสดงวัดพุทธอันสง่างามพร้อมทิวทัศน์เมืองอเมริกัน

บทที่ 1 : ประวัติศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอเมริกา

1.1 จุดเริ่มต้นในศตวรรษที่ 19

พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้าสู่สหรัฐอเมริกาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2424 โดยพันเอก เอช. เอส. ออลคอตต์ (Colonel H. S. Olcott) ได้แต่งหนังสือชื่อ “ปูจาวาสัชนาทางพระพุทธศาสนา” (Buddhist Catechism) ขึ้นเผยแพร่

แต่ในระยะแรกยังไม่ได้รับความสนใจจากชาวอเมริกันมากนัก เพราะพระพุทธศาสนายังเป็นเรื่องใหม่และแปลกประหลาดสำหรับพวกเขา

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2436 เมื่อท่านอนาคาริกะ ธัมมปาละ (Anagarika Dhammapala) พุทธศาสนิกชนชาวศรีลังกา ได้เดินทางเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา ในโอกาสการประชุมศาสนาสากล (World's Parliament of Religions) ที่เมืองชิคาโก ท่านได้นำเสนอหลักธรรมในพระพุทธศาสนาต่อผู้เข้าร่วมประชุมจากทั่วโลก และได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

ภาพ AI แสดงฉากประวัติศาสตร์ของอนาคาริกธรรมบาล ณ รัฐสภาโลกแห่งศาสนา พ.ศ. 2436

1.2 การเข้ามาของชาวพุทธจากเอเชีย

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ชาวจีนและชาวญี่ปุ่นจำนวนมากได้อพยพเข้าสู่สหรัฐอเมริกาเพื่อทำงานในเหมืองแร่และก่อสร้างทางรถไฟ พวกเขาได้นำพระพุทธศาสนาติดตัวมาด้วย และเริ่มก่อตั้งวัดและสมาคมพุทธขึ้นในชุมชนของตน

ใน พ.ศ. 2442 พระโซเอ็น ชากุ (Soyen Shaku) พระเซนจากญี่ปุ่น ได้เดินทางมาสหรัฐอเมริกาและเผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายเซน นับเป็นการเริ่มต้นของพุทธศาสนานิกายเซนในอเมริกา ศิษย์ของท่านคือ ดี.ที. ซูซูกิ (D.T. Suzuki) ได้สืบทอดงานเผยแผ่และแปลคัมภีร์เซนเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้ชาวตะวันตกสามารถเข้าถึงหลักธรรมของเซนได้โดยตรง

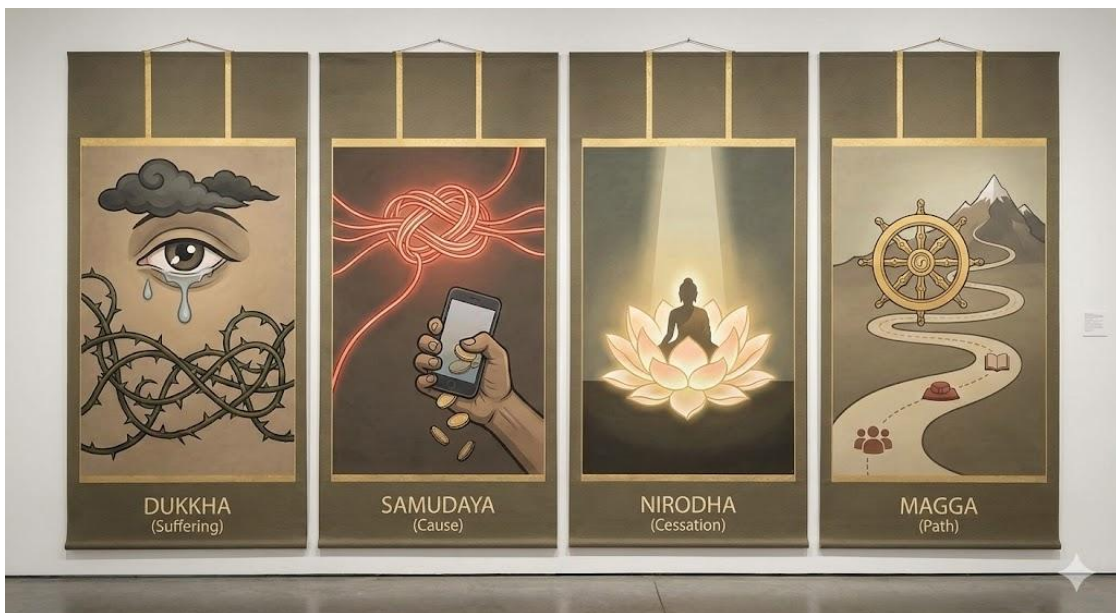
1.3 การเผยแผ่ในแคนาดาและอเมริกาใต้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปอเมริกาเหนือเริ่มต้นจากการเข้าสู่ประเทศแคนาดาโดยชาวเอเชียที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ชาวเอเชียเหล่านี้ได้นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ต่อชาวพื้นเมืองด้วย จึงได้มีการจัดตั้งพุทธสมาคมขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา ทำให้จำนวนชาวพุทธเพิ่มมากขึ้นในแคนาดา

ในอเมริกาใต้ พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าไปในประเทศบราซิล อาร์เจนตินา และประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะผ่านชุมชนชาวญี่ปุ่นที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ปัจจุบันมีวัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมหลายแห่งในอเมริกาใต้ ทั้งนิกายเถรวาท มหายาน และวัชรยาน

บทที่ 2 : อริยสัจ 4 หลักธรรมแห่งความจริงอันประเสริฐ

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมแรกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลังจากตรัสรู้ ในการแสดงปฐมเทศนา "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" แก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี หลักธรรมนี้เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวอเมริกันผู้แสวงหาทางพ้นทุกข์

ภาพ AI แสดงภาพของอริยสัจสี่ ภาพสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความทุกข์ สาเหตุ ความดับ และหนทาง
ศิลปะแบบพุทธที่มีองค์ประกอบสมัยใหม่

2.1 ทุกข์ - ความจริงแห่งความทุกข์

“อิทฺ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺข์ อริยสจฺจํ”
“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แลคือทุกขอริยสัจ”

ทุกขอริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐว่าด้วยความทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า การเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งที่ไม่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาเป็นทุกข์ โดยสรุป อุปาทานขันธ์ 5 เป็นทุกข์

การเข้าใจทุกข์นี้มีใช้การมองโลกในแง่ร้าย หากเป็นการมองความจริงตามที่เป็น สังคมอเมริกันแม้จะมีความเจริญทางวัตถุอย่างสูงสุด แต่ก็ประสบปัญหาด้านสุขภาพจิต ความเครียด โรคซึมเศร้า และความว่างเปล่าภายใน การเข้าใจอริยสัจข้อแรกนี้ช่วยให้ผู้คนมองเห็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และพร้อมที่จะแสวงหาทางออก

2.2 สมุทัย - เหตุแห่งความทุกข์

“ยาย่ ตณหา โปโนพุกวิกา นนทิราศหคตา”
“ตัณหานี้แล เป็นเหตุให้เกิดอีก ประกอบด้วยความเพิลิตเพลิน”

สมุทัยอริยสัจ คือความจริงว่าด้วยเหตุแห่งทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าตัณหาเป็นเหตุแห่งทุกข์ ตัณหา มี 3 ประการ ได้แก่ กามตัณหา (ความอยากในกาม) ภวตัณหา (ความอยากมีอยากเป็น) และวิภวตัณหา (ความไม่อยากมีไม่ อยากเป็น)

สังคมบริโภคนิยมในอเมริกาเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของตัณหา ความอยากมีอยากได้ไม่สิ้นสุด ทำให้ผู้คนที่ทำงานหนักเพื่อหาเงินมาซื้อสิ่งของที่ไม่จำเป็น แล้วก็ไม่พอใจ ต้องการสิ่งใหม่ๆ อยู่เรื่อยไป วงจรนี้ไม่มีที่สิ้นสุด และนำมาซึ่งความทุกข์ที่ไม่รู้จบ

2.3 นิโรธ - ความดับทุกข์

“โย ตสสา ยเว ตณหาย อเสสวिरาคนิโรธ”
“การดับตัณหานั้นโดยไม่มีเหลือ”

นิโรธอริยสัจ คือความจริงว่าด้วยความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าความทุกข์สามารถดับได้ โดยการดับตัณหาอย่างสิ้นเชิง สภาวะที่ตัณหาดับสิ้นแล้วนั้นเรียกว่านิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นิพพานมิใช่ความตายหรือความว่างเปล่า หากเป็นสภาวะแห่งความสงบสุขอันสูงสุด ปราศจากทุกข์ทั้งปวง

2.4 มรรค - ทางสู่ความดับทุกข์

“อัยเมว อริโย อฏฐังคิกโก มคโค”
“อริยมรรคมีองค์ 8 นี้แล เป็นทางแห่งการดับทุกข์”

มัคคอริยสัจ คือความจริงว่าด้วยทางดับทุกข์ หรือที่เรียกว่ามรรคมีองค์ 8 (อริยอัฏฐังคิกมรรค) ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำความชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

มรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ซึ่งเป็นทางที่หลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองด้าน คือ การหมกมุ่นในกามสุขและการทรมานตนเอง ชาวอเมริกันจำนวนมากได้พบว่ามรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชีวิต

บทที่ 3 : พระพุทธศาสนากับจิตวิทยาสมัยใหม่

3.1 การบูรณาการสมาธิกับจิตวิทยา

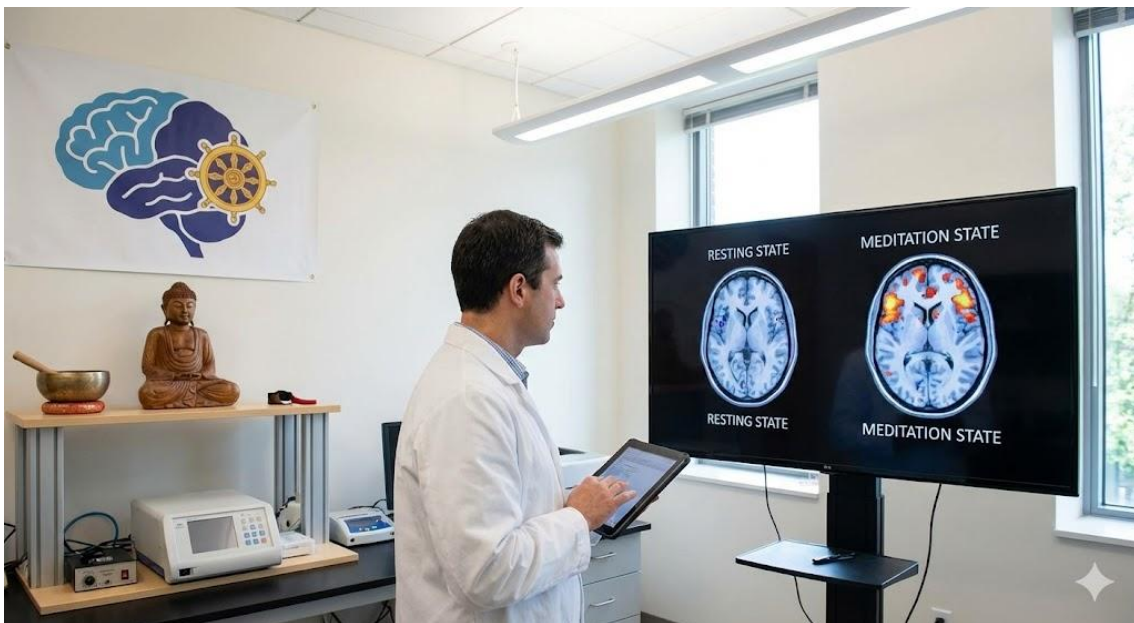
ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา นักจิตวิทยาและนักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันได้เริ่มศึกษาการปฏิบัติสมาธิในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ดร.จอห์น คาบัต-ซินน์ (Jon Kabat-Zinn) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ ได้พัฒนาโปรแกรม MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) ขึ้นในปี พ.ศ. 2522 โดยนำหลักสติปัฏฐานในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบำบัดความเครียดและความเจ็บปวดเรื้อรัง

โปรแกรม MBSR ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการแพทย์และจิตวิทยา มีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์มากมายที่ยืนยันประสิทธิผลของการฝึกสติในการลดความเครียด ความวิตกกังวล และอาการซึมเศร้า รวมถึงการเพิ่มความสามารถในการจดจ่อและความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวม

3.2 การวิจัยทางประสาทวิทยาศาสตร์

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการถ่ายภาพสมอง เช่น fMRI (Functional Magnetic Resonance Imaging) ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมองในขณะที่บุคคลปฏิบัติสมาธิได้ การศึกษาเหล่านี้พบว่า การฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการทำงานของสมองได้จริง

ดร.ริชาร์ด เดวิดสัน (Richard Davidson) แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน-แมดิสัน ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระภิกษุชาวทิเบตที่มีประสบการณ์การฝึกสมาธิมากกว่า 10,000 ชั่วโมง และพบว่าสมองของท่านเหล่านี้มีการทำงานที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเมตตา ความสุข และการควบคุมอารมณ์

ภาพ AI แสดงห้องปฏิบัติการประสาทวิทยาสมัยใหม่พร้อมภาพสแกนสมองที่แสดงผลการทำสมาธิ

3.3 พุทธจิตวิทยาในสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยหลายแห่งในสหรัฐอเมริกาได้เปิดหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติสมาธิ ทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และมหาวิทยาลัยเยล ต่างมีศูนย์วิจัยด้านสมาธิและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งทำการวิจัยเกี่ยวกับประโยชน์ของการฝึกสติอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีการนำการฝึกสติเข้าไปในโรงเรียนประถมและมัธยม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน จัดการกับความเครียด และพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม โปรแกรมเหล่านี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และมีงานวิจัยที่ยืนยันประสิทธิผลในการปรับปรุงผลการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียน

บทที่ 4 : วัดไทยและศูนย์ปฏิบัติธรรมในอเมริกา

4.1 วัดไทยในสหรัฐอเมริกา

ปัจจุบันมีวัดไทยกระจายอยู่ทั่วสหรัฐอเมริกามากกว่า 100 แห่ง วัดเหล่านี้เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยในต่างแดน โดยให้บริการทั้งการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การสอนธรรมะ การสอนภาษาไทย และการจัดงานประเพณีตามเทศกาลต่างๆ

วัดไทยที่สำคัญในสหรัฐอเมริกา เช่น วัดไทยลอสแอนเจลิส วัดธัมมาราม วัดพุทธวราราม และวัดสุทธาวาส ต่างมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างชาติ หลายวัดได้จัดหลักสูตรสอนสมาธิวิปัสสนาเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ชาวอเมริกันที่สนใจสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้โดยสะดวก

ภาพ AI แสดงวัดไทยพุทธในอเมริกา สถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิมในบรรยากาศชนเมืองอเมริกัน

4.2 สำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ

นอกจากวัดไทยแล้ว ยังมีสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ อีกมากมายในสหรัฐอเมริกา ทั้งนิวยอร์ก นิวยอร์ก และ นิวยอร์กเกรวจากประเทศต่างๆ เช่น Insight Meditation Society (IMS) ในรัฐแมสซาชูเซตส์ ก่อตั้งโดย ชารอน ซัลซ์เบิร์ก (Sharon Salzberg) โจเซฟ โกลด์สไตน์ (Joseph Goldstein) และแจ็ก คอห์นฟีลด์ (Jack Kornfield) เป็นศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีชื่อเสียงระดับโลก

Spirit Rock Meditation Center ในรัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นอีกศูนย์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานในอเมริกา ศูนย์นี้จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการฝึกอบรมครูสอนสมาธิ เพื่อเผยแผ่การปฏิบัติสติในวงกว้าง

4.3 บทบาทของพระธรรมทูตไทย

พระธรรมทูตไทยมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอเมริกา ทั้งคณะสงฆ์ธรรมยุตและมหานิกาย ได้ส่งพระธรรมทูตไปประจำวัดต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา พระธรรมทูตเหล่านี้มิได้ให้บริการเฉพาะชาวไทยเท่านั้น หากยังเปิดรับชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม มีการจัดหลักสูตรอบรมสมาธิ การสอนวิปัสสนากรรมฐาน และการบรรยายธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้ ยังมีพระภิกษุชาวตะวันตกที่อุปสมบทในประเทศไทยและกลับไปเผยแผ่ธรรมในประเทศของตน เช่น พระอาจารย์สุเมโธ พระอาจารย์ปสันโน และพระอาจารย์อมโร ท่านเหล่านี้ได้ก่อตั้งวัดสาขาของวัดหนองป่าพงในหลายประเทศ รวมถึงสหรัฐอเมริกา และมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทในโลกตะวันตก

บทที่ 5 : พระพุทธศาสนากับสังคมอเมริกัน

5.1 พระพุทธศาสนาในภาคธุรกิจ

บริษัทชั้นนำหลายแห่งในสหรัฐอเมริกาได้นำการฝึกสติมาใช้ในองค์กร Google ได้พัฒนาโปรแกรม "Search Inside Yourself" ซึ่งเป็นหลักสูตรฝึกสติสำหรับพนักงาน และได้กลายเป็นโปรแกรมที่ได้รับความนิยมสูงสุดในบริษัท Apple, Nike, Twitter และบริษัทเทคโนโลยีอื่นๆ อีกมากมาย ต่างมีห้องสมาธิและจัดหลักสูตรฝึกสติให้พนักงาน

การนำสมาธิมาใช้ในภาคธุรกิจมิใช่เพียงเพื่อเพิ่มผลผลิต หากยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ลดความขัดแย้งในองค์กร และส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีสติ ผู้บริหารหลายคนพบว่าการฝึกสมาธิช่วยให้พวกเขาเป็นผู้นำที่ดีขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น และสามารถรับมือกับความกดดันได้ดีขึ้น

5.2 พระพุทธศาสนาในระบบการดูแลสุขภาพ

โรงพยาบาลและสถานพยาบาลหลายแห่งในสหรัฐอเมริกาได้นำการฝึกสติใช้ในการรักษาผู้ป่วย โปรแกรม MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) และ MBCT (Mindfulness-Based Cognitive Therapy) ได้รับการยอมรับจากวงการแพทย์ในการรักษาโรคต่างๆ เช่น ความเจ็บปวดเรื้อรัง โรคหัวใจ โรคเมอเร้ง และปัญหาสุขภาพจิต

การวิจัยพบว่าการฝึกสติสามารถลดความดันโลหิต ลดระดับความเครียด เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน และช่วยให้ผู้ป่วยรับมือกับความเจ็บป่วยได้ดีขึ้น สมาคมหัวใจอเมริกัน (American Heart Association) ได้ออกแถลงการณ์สนับสนุนการใช้สมาธิในการป้องกันโรคหัวใจและหลอดเลือด

ภาพ AI แสดงห้องสมาธิขององค์กรที่สำนักงานใหญ่ของ Google หรือ Apple

5.3 พระพุทธศาสนากับประเด็นทางสังคม

พุทธศาสนิกชนในอเมริกาได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับประเด็นทางสังคมต่างๆ เช่น การรักษาสีงแวดล้อม (Eco-Buddhism) การส่งเสริมสันติภาพ (Engaged Buddhism) และการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมทางสังคม หลักอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) และเมตตา (ความรักความปรารถนาดี) ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวพุทธลุกขึ้นมาทำงานเพื่อสังคม

องค์กรอย่าง Buddhist Peace Fellowship ได้ทำงานเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรมทางสังคมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2521 โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นรากฐานของการเคลื่อนไหวทางสังคม นี่คือนวัตกรรมของการนำพระพุทธศาสนามาใช้อย่างมีชีวิตชีวาในสังคมสมัยใหม่

บทที่ 6 : บทสรุป ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

“อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โภ หิ นาโถ ปโร ลียา”
“ตนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้”

พระพุทธศาสนาได้เดินทางจากชมพูทวีปสู่ทวีปอเมริกา ผ่านกาลเวลาและระยะทางอันยาวไกล แต่แก่นแท้ของคำสอนยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตนเองให้พ้นจากความทุกข์ และการบรรลุสัจธรรมด้วยปัญญาของตนเอง

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมเกษตรกรรม หรือสังคมดิจิทัล มนุษย์ก็ยังคงแสวงหาความสุขและต้องการพัฒนาทุกซอกเหมือนกัน อริยสัจ 4 ชี้ทางให้เราเห็นว่าความทุกข์คืออะไร เกิดจากอะไร จะดับได้อย่างไร และทางไปสู่ความดับทุกข์นั้นเป็นอย่างไร

การที่พระพุทธศาสนาสามารถเติบโตในทวีปอเมริกาได้อย่างงดงาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นสากลของพระธรรม ผู้คนจากทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาเดิม สามารถศึกษาและปฏิบัติธรรมได้ เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้บังคับให้เชื่อ หากเชิญชวนให้มาพิสูจน์ด้วยตนเอง ตามหลัก “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ขอให้ผู้อ่านทุกท่านได้น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิต และเพื่อการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดแห่งชีวิต คือความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

~ สารุ ~

ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมที่ <http://harvardasia.co.th/>